

บทที่ 3

หลักและวิธีการสหกรณ์ การจัดตั้งและการส่งเสริมร้านสหกรณ์

เนื่องจากสหกรณ์เป็นองค์การที่ตั้งขึ้นมาด้วยความศรัทธาเริ่มและร่วมมือกันของสมาชิก การดำเนินงานก็กระทำโดยสมาชิก เพื่อผลประโยชน์ของสมาชิกเองด้วย กล่าวคือสมาชิก เป็นผู้ร่วมมือร่วมใจกันจัดตั้งสหกรณ์และมีหน้าที่ควบคุมดูแล และอุทิศทุนกิจการของสหกรณ์ของตน เพื่อให้สหกรณ์อยู่รอดตลอดไป ดังนั้น การดำเนินงานสหกรณ์จะเป็นผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกของสหกรณ์มีความเข้าใจในหลักและวิธีการของสหกรณ์เป็นอย่างดี แต่โดยทั่วไปเท่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ประชาชนของไทยส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยมีความรู้ในเรื่องสหกรณ์มากนัก¹ โดยเฉพาะในต่างจังหวัดจึงทำให้กิจการสหกรณ์ในต่างจังหวัดขยายตัวไปได้ไม่รวดเร็วเท่าที่ควร ดังนั้น ก่อนที่จะศึกษาหลักของสหกรณ์ควรจะได้ทำความเข้าใจถึงความหมายของสหกรณ์เสียก่อน

คำว่า "สหกรณ์" พระราชวรวงศ์เชอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ใ้บัญญัติขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2459 ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า "Cooperative" ถ้าจะแปลตามศัพท์แล้ว "สห" แปลว่า ร่วม "กรณ์" แปลว่า การกระทำ ดังนั้น "การสหกรณ์" จึงแปลว่า "การกระทำร่วมกัน"² นอกจากนี้ พระราชวรวงศ์เชอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ยังทรงให้ความหมายของสหกรณ์ไว้ว่า

¹พิเศษ เทพไธยานน, ประเทศไทยกับการสหกรณ์ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยแบบเรียน, 2516), หน้า 3.

²กองวิชาการและส่งเสริมสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์, สหกรณ์คืออะไร (พระนคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรและการซื้อแห่งประเทศไทย จำกัด, 2515), หน้า 1.

"สหกรณ์" คือ การรวมกันของบุคคลแต่ละคน โดยความสมัครใจมีความเสมอภาค และเพื่อมุ่งให้เกิดความเจริญในทางทรัพย์สิน ซึ่งเป็นความหมายที่ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงให้ความหมายไว้จากคำกล่าวของ เอช แคลเวอร์ต อดีตนายทะเบียนสหกรณ์ของอินเดียที่ว่า¹

"Cooperative is a form of organization wherein persons voluntarily associate together as a human beings, on the basis of equality, for the promotion of economic interest of themselves"

ในพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายของสหกรณ์ไว้ว่า "สหกรณ์" หมายความว่า "คณะบุคคลซึ่งได้ร่วมกันดำเนินการเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้"

ดังนั้นพอสรุปได้ว่า สหกรณ์เป็นองค์การธุรกิจที่ประชาชนร่วมกันจัดตั้งและดำเนินงาน เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนเองโดยตรง ในการดำเนินงานก็จะยึดหลักของความสมัครใจ หลักประชาธิปไตย หลักความยุติธรรมและการช่วยเหลือตนเองรวมทั้งการช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วย

"ร้านสหกรณ์" หรือสหกรณ์ผู้บริโภค (Cooperative Store or Consumer Cooperative) คือสหกรณ์อีกรูปหนึ่งซึ่งผู้บริโภคร่วมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อจัดหาสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคมาจำหน่ายแก่สมาชิกและบุคคลทั่วไป ในต่างประเทศนิยมเรียกกันว่า "สหกรณ์ของแม่บ้าน" จดทะเบียนตามกฎหมายสหกรณ์ในประเภทสหกรณ์ร้านค้า มีสภาพเป็นนิติบุคคล สมาชิกทุกคนเป็นเจ้าของและลงทุนร่วมกันด้วยความสมัครใจ เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในเรื่องค่าครองชีพและเพื่อถ่วงฐานะทางเศรษฐกิจของตนและหมู่คณะ

---

¹ กীরติ บุญสมบัติ, ที่ระลึกในโอกาสพระราชทานรางวัลแก่สหกรณ์ที่มีผลงานดีเด่นประจำปี 2518, จัดพิมพ์โดย สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย.

ลักษณะของสหกรณ์

ตามแนวความคิดพื้นฐานของสหกรณ์ที่นักสหกรณ์ได้ยึดถือกันมาแต่แรกคือ "สหกรณ์ เป็นองค์การที่ไม่แสวงหากำไร"¹ (Non Profit Organization) เพราะจุดมุ่งหมายหลักของสหกรณ์ คือ การให้บริการแก่สมาชิก มีใช้มุ่งแสวงหากำไรจากการลงทุนและจากค่านิยมข้างต้น ที่ได้อธิบายไว้นั้น ทำให้เห็นถึงลักษณะของสหกรณ์ดังต่อไปนี้คือ

1. สหกรณ์เป็นองค์การ หรือการประกอบการทางเศรษฐกิจชนิดหนึ่ง ตามความหมายนี้ จะเห็นลักษณะของสหกรณ์ได้ประการหนึ่ง คือ ความถาวรขององค์การ เพราะการที่จะจัดตั้งเป็นสหกรณ์ได้จะต้องจดทะเบียนตามกฎหมาย² ดังนั้น หากเป็นการร่วมมือกันเป็นครั้งคราว จึงมิใช่สหกรณ์ ส่วนลักษณะทางเศรษฐกิจ สหกรณ์มีจุดมุ่งหมายเพื่อสนองความต้องการของสมาชิก คือ การผลิต การให้บริการ การจำหน่ายส่ง การจำหน่ายปลีก การคลังสินค้า ฯลฯ ซึ่งขึ้นอยู่กับประเภทของสหกรณ์ด้วย

2. ลักษณะของการรวมกัน ต้องเป็นการรวมกันของบุคคลที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปี บริบูรณ์ ซึ่งเป็นผู้มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ เพื่อช่วยกันคิดหาหนทางแก้ไขปัญหาให้ความเดือดร้อนลดน้อยลง ดังนั้น การรวมกันจัดตั้งจึงมิได้อ้อเอาปัจจัยอย่างอื่น เช่น ทรัพย์สินเป็นเครื่องกำหนด แต่อาศัยเพียงลักษณะของสมาชิกเท่านั้นเป็นเครื่องกำหนดว่า ผู้ใดสมควรจะได้รับเลือกเป็นสมาชิกหรือไม่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหลักและวัตถุประสงค์ของสหกรณ์แต่ละประเภท ซึ่งกำหนดลักษณะของสมาชิกไว้ไม่เหมือนกัน เพราะในการรวมตัวกันเป็นสหกรณ์นั้น ถือเอาลักษณะของบุคคลเป็นเกณฑ์มากกว่า เงินทุน

3. ความสมัครใจ เป็นลักษณะอีกประการหนึ่งของสหกรณ์ กล่าวคือ การเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ถือเอาความสมัครใจเป็นสำคัญ ไม่มีการบังคับ สมาชิกต้องมีความสมัครใจตั้งแต่การร่วมกันจัดตั้งสหกรณ์และการเข้าเป็นสมาชิกตลอดจนการลาออกจากการเป็นสมาชิก

---

¹ ถวิล เด็กประเสริฐ, สหกรณ์เบื้องต้น, คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, เมษายน 2520, หน้า 15.

² พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511, มาตรา 11.

สหกรณ์เป็นองค์การเศรษฐกิจที่เคารพต่อเสรีภาพของบุคคล สหกรณ์จะไม่บังคับหรือหลอกลวงใครให้เข้าเป็นสมาชิก เพราะผู้ถูกหลอกลวงปกติจะไม่ให้ความร่วมมือ ในการทำงานตามแนวตั้งกล่าว สำหรับผู้ที่ประสงค์จะขอเข้าเป็นสมาชิกในภายหลังก็ต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจของสมาชิกเช่นกัน

เมื่อสมาชิกผู้ใดประสงค์จะลาออกจากการเป็นสมาชิก เพราะเหตุใดก็ตาม สหกรณ์จะอนุญาตให้ลาออกได้ทุกเมื่อ เพราะถือว่าการลาออกเป็นสิทธิของสมาชิกทุกคน แต่ในการลาออกของสมาชิกอาจมีข้อยุ่งยากบางประการ คือ ในกรณีที่สมาชิกมีหุ้นมากจนสหกรณ์มีเงินไม่พอซื้อหุ้นได้ ดังนั้นสหกรณ์จึงอาจวางเงื่อนไขบางประการไว้ เช่น กำหนดให้สมาชิกที่ประสงค์จะลาออก ต้องแจ้งความประสงค์ไว้กับสหกรณ์ล่วงหน้าอย่างน้อย 3 - 6 เดือน (ซึ่งเงื่อนไขนั้นขึ้นอยู่กับประเภทของสหกรณ์) การขายหุ้นของสมาชิกปฏิบัติได้ 3 อย่าง คือ

- 3.1 ขายหุ้นให้กับสมาชิกสหกรณ์เดียวกัน
- 3.2 ขายหุ้นให้แก่บุคคลภายนอก
- 3.3 ขายหุ้นให้แก่สหกรณ์เอง

4. ความเสมอภาค ลักษณะสำคัญของหลักนี้ คือสหกรณ์กำหนดให้สมาชิกผู้มีส่วนร่วมกันในรูปแบบของสหกรณ์ด้วยความสมัครใจตั้งกล่าวแล้วมีสิทธิเสมอภาคกัน ในสหกรณ์ไม่มีใครมีสิทธิเหนือคนอื่น คือ ไม่ว่าจะมีส่วนฐานะที่หรือยากจน มีตำแหน่งการงานสูงหรือต่ำกว่ากัน หากเข้ามาเป็นสมาชิกของสหกรณ์แล้วต้องมีสิทธิเสมอภาคเท่ากันหมด เนื่องจากว่าหากสหกรณ์ยอมให้สมาชิกมีสิทธิแตกต่างกันโดยยึดถือฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกเป็นเกณฑ์ สมาชิกที่มีทรัพย์สินมากก็จะได้รับความช่วยเหลือจากสหกรณ์มากกว่าสมาชิกที่มีทรัพย์สินน้อย หรือพวกที่มีทรัพย์สินน้อยอาจไม่ได้รับความช่วยเหลือเลย สมาชิกผู้ร่ำรวยก็จะร่ำรวยยิ่งขึ้น ส่วนสมาชิกผู้ยากจนก็จะยากจนลงไปอีก ความเสมอภาคในสหกรณ์อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

4.1 ความเสมอภาคในการจัดการงานของสหกรณ์ สหกรณ์เปิดโอกาสให้สมาชิกมีโอกาสได้รับเลือกเป็นกรรมการดำเนินงานของสหกรณ์เท่าเทียมกัน เพราะต่างก็เป็นเจ้าของร่วมกัน นอกจากนี้ในการประชุมใหญ่ประจำปีหรือประชุมใหญ่ในกรณีพิเศษ สมาชิกทุกคน

มีสิทธิเข้าร่วมประชุมและมีสิทธิในการออกเสียง คือได้คนละ 1 เสียงเท่านั้น แม้ว่าจำนวนหุ้นที่ถือจะแตกต่างกัน กล่าวคือ สมาชิกที่ถือหุ้น 1 หุ้นก็มีสิทธิออกเสียงเท่ากับสมาชิกที่ถือหุ้น 100 หุ้น ดังนั้น การดำเนินงานของสหกรณ์จึงตกอยู่กับสมาชิกเป็นส่วนใหญ่ หาได้ตกอยู่กับสมาชิกคนหนึ่งคนใดไม่

4.2 ความเสมอภาคในการรับความช่วยเหลือจากสหกรณ์ สมาชิกทุกคนมีสิทธิเท่ากันในการรับความช่วยเหลือจากสหกรณ์ของตน เช่น สมาชิกสหกรณ์การเกษตรมีสิทธิขอกู้เงินจากสหกรณ์ของตน โดยเสียดอกเบี้ยในอัตราเท่ากัน มีสิทธิซื้อสินค้าจากสหกรณ์ในราคาเดียวกัน มีสิทธิขายข้าวเปลือกของตนให้สหกรณ์ในราคาเดียวกันและทุกคนยังมีสิทธิได้รับเงินเฉลี่ยคืนตามส่วนแห่งการอุดหนุนในอัตราเดียวกัน แม้แต่ร้านสหกรณ์ก็เช่นกัน สมาชิกก็มีสิทธิซื้อสินค้าจากสหกรณ์ในราคาเดียวกันได้รับเงินปันผลและส่วนเฉลี่ยคืนในอัตราเท่ากันทุกคน แต่ความเสมอภาคในที่นี้ฟังเข้าใจไว้ควยว่าเป็นความเสมอภาคตามส่วน เช่น สมาชิกคนหนึ่งจะขอกู้เงินจากสหกรณ์ได้เป็นจำนวนตามส่วนแห่งราคาหลักทรัพย์ที่ประเมินตามปกติ ใครมีหลักทรัพย์มากก็จะขอกู้ได้มากหรือสมาชิกมีเงินซื้อสินค้าจากร้านสหกรณ์มาก ก็ได้รับส่วนเฉลี่ยคืนมากในอัตราเดียวกันกับสมาชิกอื่น ๆ

5. เป็นองค์การที่ไม่แสวงหากำไรในธุรกิจเอกชนมีลักษณะสำคัญ คือ ผู้ประกอบการถือเอากำไรสูงสุดเป็นแรงจูงใจ ดังนั้น กสรที่จะผลิตสิ่งใดเป็นจำนวนเท่าใด ย่อมขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย คือ กำไรสูงสุด แต่ธุรกิจระบบสหกรณ์จุดมุ่งหมายอยู่ที่การจัดการแสวงหากำไรที่ไม่เป็นธรรมหรือการหากำไรมากเกินไปจนเกินควร เช่น การเรียกผลตอบแทนจากการลงทุน เช่น ค่าเช่าดอกเบี้ยเงินกู้ในอัตราที่สูงหรือการปลอมปนสินค้า ผลิตสินค้าคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐานออกจำหน่ายจนเป็นที่เดือดร้อนต่อผู้ยากจน ดังนั้นสหกรณ์จึงกำจัดความไม่เป็นธรรมด้วยการจัดระบบเศรษฐกิจเสียใหม่ด้วยการจำหน่ายแต่สินค้าที่มีคุณภาพดี และราคายุติธรรม การเก็บอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในอัตราต่ำกว่าท้องตลาด เป็นต้น นอกจากนี้หากสหกรณ์มีกำไรอื่นเนื่องมาจากการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ สหกรณ์ก็จะจัดสรรกำไรส่วนหนึ่งเป็นเงินสำรองเพื่อความมั่นคง และเป็นเงินทุนขยายงานของสหกรณ์ สำหรับประเทศไทยกฎหมายสหกรณ์กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดสรรกำไรไว้ดังนี้

“ในการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีของสหกรณ์ จำกัด ให้จัดสรรเป็นเงินสำรองไม่น้อยกว่าร้อยละสิบของกำไรสุทธิ เป็นค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยร้อยละห้าของกำไรสุทธิ แต่คงไม่เกินห้าพันบาท”

กำไรสุทธิประจำปีที่เหลือจากการจัดสรร เป็นเงินสำรองและค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยแล้วที่ประชุมใหญ่อาจจัดสรรได้ดังต่อไปนี้

5.1 จ่ายเป็นเงินปันผลตามหุ้นที่ชำระแล้วตามที่กำหนดในข้อบังคับแต่ไม่เกินอัตราร้อยละแปดต่อปี

5.2 จ่ายเงินเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกตามส่วนแห่งธุรกิจที่สมาชิกทำไว้กับสหกรณ์จำกัด ในระหว่างปีที่กำหนดไว้ในข้อบังคับ

5.3 จ่ายเป็นเงินโบนัสแก่กรรมการและเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์จำกัด ตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับ แต่ไม่เกินร้อยละสิบของกำไรสุทธิ

5.4 จ่ายเป็นทุนสะสมเพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งของสหกรณ์จำกัดตามที่กำหนดในข้อบังคับ

เมื่อได้พิจารณาแล้ว พอสรุปลักษณะที่สำคัญและเด่นชัดของสหกรณ์ได้ดังนี้ คือ เป็นสมาคมที่บุคคลผู้อยู่ในทางเศรษฐกิจทั้งในเมืองและชนบทรวมกันจัดตั้งด้วยความสมัครใจ เพื่อจัดบริการทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีกว่าเดิมให้แก่สมาชิก โดยที่สมาชิกต่างร่วมกันเป็นเจ้าของ ยึดหลักประชาธิปไตยและความเสมอภาคในการควบคุมตนเอง ผลกำไรส่วนหนึ่งจะกันเป็นทุนสำรองของสหกรณ์ส่วนที่เหลือเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกตามส่วนที่สมาชิกได้ทำธุรกิจกับสหกรณ์

หลักของสหกรณ์

สหกรณ์แต่ละประเภท ย่อมมีวัตถุประสงค์ไม่เหมือนกัน ดังนั้นหลักในการผิดถือปฏิบัติของสหกรณ์แต่ละประเภท จึงแตกต่างกันด้วย หลักสหกรณ์อาจแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ หลักสหกรณ์ทั่วไปหรือหลักสหกรณ์สากล และหลักสหกรณ์เฉพาะ หลักสหกรณ์สากลเป็นหลักสหกรณ์

ที่กำหนดขึ้นเพื่อให้สหกรณ์ทุกประเภทยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ ส่วนหลักสหกรณ์เฉพาะเป็นหลักที่ใช้สำหรับสหกรณ์ประเภทใดประเภทหนึ่งยึดถือปฏิบัติ เช่น หลักสหกรณ์ออมทรัพย์ หลักสหกรณ์การชาย และหลักสหกรณ์แห่งรอ ซเคิล ที่สหกรณ์ผู้บริโภคดียึดถือและปฏิบัติ เป็นต้น

หลักสหกรณ์สากลในปัจจุบันเป็นหลักที่องค์การสัมพันธระหว่างประเทศ (International Cooperative Alliance) หรือ I.C.A. ประชุมสมัชชาใหญ่ประจำปี 23 ได้มีมติยอมรับให้ถือใช้ เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2501 ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ซึ่งมี 6 ข้อดังนี้ คือ

1. การเปิดรับสมาชิกทั่วไปที่สมัครใจ (Open and Voluntary Membership) การเข้าเป็นสมาชิกของสหกรณ์ต้องทำด้วยใจรักและ เปิดโอกาสให้ทุกคนที่อาจจะใช้บริการ และเต็มใจรับผิดชอบในฐานะเป็นสมาชิกโดยปราศจากการกีดกัน หรือความลำเอียงทางสังคม การเมือง เชื้อชาติ หรือศาสนา

การเปิดรับสมาชิกทั่วไปนี้ มิได้หมายความว่าสหกรณ์จะรับบุคคลทุกคนที่มาเป็นสมาชิก เพราะจะต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัดบางประการ ทั้งนี้เพื่อให้กิจการของสหกรณ์ดำเนินไปอย่างราบรื่นและบรรลุผลสำเร็จในทางปฏิบัติโดยทั่วไปแล้วจะมีการกำหนดหลักเกณฑ์บางอย่างเกี่ยวกับการรับสมัครบุคคลเข้าเป็นสมาชิกไว้ในกฎข้อบังคับและหลักการต่าง ๆ แล้วแต่จะประเภทของสหกรณ์ เช่น สหกรณ์การเกษตรกำหนดให้ผู้เป็นสมาชิกต้องมีอาชีพทางเกษตร หรือสหกรณ์การประมงกำหนดให้ผู้เป็นสมาชิกต้องมีอาชีพทางการประมง แต่ร้านสหกรณ์สมาชิกจะมีอาชีพอะไรก็สามารถใช้บริการร้านสหกรณ์ได้ เป็นต้น

2. การควบคุมความหลักประชาธิปไตย (Democratic Control) สหกรณ์เป็นองค์การประชาธิปไตย กิจกรรมของสหกรณ์ควรจะดำเนินการโดยบุคคลซึ่งได้รับเลือกจากสมาชิกในที่ประชุมให้รับผิดชอบต่อสมาชิก สมาชิกสหกรณ์ชั้นประถม มีสิทธิออกเสียงเท่ากัน คือคนละหนึ่งเสียง ส่วนใหญ่สหกรณ์ชั้นสูงการดำเนินงานควรยึดอยู่บนพื้นฐานของประชาธิปไตยอันเหมาะสม

การยึดหลัก 1 คน 1 เสียงนั้นเป็นการยอมรับว่า คนเป็นผู้ตัดสินใจมีโชหุน เป็นผู้ตัดสินใจ ทุกคนออกเสียงในฐานะที่เป็นมนุษย์เท่ากัน หลัก 1 คน 1 เสียงนี้ ใช้บังคับ เฉพาะในสหกรณ์ชั้นปฐมเท่านั้น สำหรับในสหกรณ์ชั้นสูง หรือมีโชสหกรณ์ชั้นปฐม ได้แก่ ชุมชุมสหกรณ์ (สหพันธ์สหกรณ์ สหภาพสหกรณ์ สหกรณ์ชายส่ง สันนิบาตสหกรณ์) อาจใช้วิธีการ ออกเสียงเป็นอย่างอื่น เช่น ให้สหกรณ์ชั้นปฐมที่เป็นสมาชิกของชุมชุมสหกรณ์ ออกเสียงใน ชุมชุมสหกรณ์ได้ค้ำส่วนการอุทธรณ์ที่ได้กระทำกับชุมชุมสหกรณ์ เช่น ตามส่วนปริมาณซื้อ, ขาย หรือการใช้บริการของชุมชุมก็ย่อมกระทำได้และเป็นไปตามหลักประชาธิปไตยเหมือนกัน

3. การจำกัดดอกเบี้ยเงินกู้ หากสหกรณ์ใดมีการถือหุ้น ดอกเบี้ยซึ่งคิดให้ แก่ผู้ถือหุ้นต้องจำกัดตายตัว ถ้าหากมีกฎข้อบังคับอนุญาตให้สหกรณ์จ่ายดอกเบี้ย (ดอกเบี้ยเงิน บันผลตามหุ้น) ให้แก่หุ้นเรือนหุ้นได้ สหกรณ์ก็ไม่ขัดข้องที่จะจ่ายผลประโยชน์ให้แก่เงินค่าหุ้น ที่สมาชิกรับมาลงทุนในสหกรณ์ โดยถือเป็นเสมือนอัตราดอกเบี้ย และจ่ายไว้ในอัตราคงที่ ซึ่งจำกัดไว้ตามกฎข้อบังคับของสหกรณ์ ทั้งนี้เพราะว่าสหกรณ์ในบางประเทศไม่มีการจ่ายเงิน บันผลให้แก่หุ้นเรือนหุ้น

4. ผลทางเศรษฐกิจ¹ (The economic results) เป็นของสมาชิกและ สมาชิกเป็นผู้พิจารณาจัดสรรตามวิธีที่ยุติธรรม กล่าวคือถ้าหากว่าการดำเนินงานของสหกรณ์ มีส่วนเกิน (Surplus) หรือส่วนออม (Saving) เกิดขึ้น เงินส่วนนี้ย่อมเป็นของสมาชิก และควรจัดสรรโดยวิธีที่จะหลีกเลี่ยงเสียเพื่อมิให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งได้เปรียบสมาชิกคนอื่น ทั้งนี้อาจกระทำได้โดยมติของสมาชิก ดังนี้

- ก. จัดไว้เพื่อพัฒนากิจการของสหกรณ์
- ข. จัดไว้เพื่อบริการส่วนรวม
- ค. แบ่งให้สมาชิกตามส่วนธุรกิจที่ทำกับสหกรณ์

¹ผลทางเศรษฐกิจ ธุรกิจเรียกว่า ผลกำไร (Profit) แต่ในทางสหกรณ์เรียกว่า ส่วนเกิน (Surplus) หรือส่วนออม (Saving) หรืออาจเรียกว่า รายได้สุทธิ (Net Profit) เพราะเป็นผลที่เกิดจากธุรกิจที่สมาชิกซึ่งเป็นเจ้าของสหกรณ์กระทำต่อสหกรณ์

5. การจัดให้มีการศึกษา (Provision for Education) สหกรณ์ทั้งปวงควรจัดให้มีการศึกษาแก่สมาชิก พนักงาน เจ้าหน้าที่ของสหกรณ์และประชาชนทั่วไป เพื่อให้เข้าใจถึงหลักและวิธีการสหกรณ์ทั้งในด้านเศรษฐกิจและประชาธิปไตย

โดยที่สหกรณ์ได้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการของประชาชน ดังนั้นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของสหกรณ์ คือ การให้การศึกษาเกี่ยวกับสหกรณ์แก่ประชาชนทั่วไป เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ถึงความสำคัญและตระหนักถึงคุณค่าของการสหกรณ์ จะได้ให้การสนับสนุนและเข้ามาใช้บริการ นอกจากนี้สหกรณ์ยังต้องให้การศึกษาแก่ กรรมการ ผู้จัดการ และเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ เพื่อให้มีความรู้ความสามารรถดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จได้

6. การร่วมมือระหว่างสหกรณ์ (Cooperation among Cooperative) การร่วมมือกันนี้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการให้บริการซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่สมาชิกและชุมชนอย่างดีที่สุด สหกรณ์ทุกระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ หรือระดับระหว่างชาติ จะต้องร่วมมือกันส่งเสริมซึ่งกันและกัน เช่น สหกรณ์การเกษตรร่วมมือกับร้านสหกรณ์ในการกระจายผลผลิตทางการเกษตรของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในราคาถูกไปยังประชาชนทั่วไป หรือ สหกรณ์การเกษตรร่วมมือกับชุมนุมสหกรณ์การเกษตร เพื่อให้ชุมนุมสหกรณ์จัดหาสินค้าต่าง ๆ ที่สหกรณ์การเกษตรต้องการมาจำหน่ายในราคาถูกกว่าท้องตลาดทั่วไป การร่วมมือกันนี้จะอำนวยความสะดวกแก่สมาชิกและชุมชนเป็นอย่างดีที่สุด

หลักต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นนี้ สหกรณ์ทุกประเภทจะต้องยึดถือปฏิบัติเหมือนกันหมด แต่สหกรณ์แต่ละประเภทนั้นยังมีวัตถุประสงค์ และวิธีการต่าง ๆ ในการดำเนินงานแตกต่างกัน ดังนั้น จึงได้มีการกำหนดหลักของสหกรณ์แต่ละประเภทซึ่งเรียกว่า สหกรณ์เฉพาะ ดังได้กล่าวมาแล้วในหน้า 32 เพื่อความเหมาะสมโดยที่สหกรณ์แต่ละประเภท จะได้ยึดถือปฏิบัติกันในหมู่สหกรณ์ประเภทเดียวกัน ในที่นี้ จะขอกล่าวถึงหลักของร้านหรือสหกรณ์ผู้บริโภคเท่านั้น

หลักของร้านสหกรณ์

ร้านสหกรณ์หรือสหกรณ์ผู้บริโภคนั้น เป็นสหกรณ์ที่มีวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานแตกต่างไปจากสหกรณ์ประเภทอื่น ๆ หลักการในการดำเนินงานยึดถือหลักของสหกรณ์ที่ผู้นำแห่งราชอาณาจักร ซึ่งถือกันว่าเป็นต้นกำเนิดของร้านสหกรณ์ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ ต่อมาในปี ค.ศ. 1934 ในการประชุมที่กรุงลอนดอน ได้กำหนดหลักสหกรณ์ผู้นำแห่งราชอาณาจักรใหม่ให้ร้านสหกรณ์หรือสหกรณ์ผู้บริโภคนั้นยึดถือปฏิบัติซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 7 ประการดังนี้

1. สหกรณ์ต้องเปิดรับสมัครสมาชิกเสมอ (Open Membership) ร้านสหกรณ์โดยทั่วไปไม่รวมร้านสหกรณ์นักศึกษา ร้านสหกรณ์ข้าราชการจะเปิดรับผู้ที่ต้องการใช้บริการของร้านสหกรณ์และต้องการที่จะเข้ามาดำเนินงานโดยสุจริต เท่านั้น ดังนั้นประชาชนทุกคนไม่ว่าจะมีอาชีพใดฐานะอย่างไร หากมีความสมัครใจเข้าเป็นสมาชิกแล้วยอมสมัคร เข้าเป็นสมาชิกของร้านสหกรณ์ได้ทุกคน เพราะว่า ร้านสหกรณ์นั้นยังมีสมาชิกมากเท่าไร สหกรณ์ก็มีโอกาสขยายขนาดธุรกิจของร้านสหกรณ์ให้ใหญ่ขึ้นตามจำนวนของสมาชิกและยอมจะดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและประหยัดได้ ร้านสหกรณ์จะต้องหวังพึ่งการให้บริการของสมาชิกก่อนบุคคลภายนอก ถ้าหากสมาชิกไม่ยอมใช้บริการของร้านสหกรณ์แล้ว บุคคลอื่น ๆ ย่อมจะหวังได้ยาก

2. การควบคุมตามหลักประชาธิปไตย (Democratic Control)

ร้านสหกรณ์มีการควบคุมตามหลักประชาธิปไตย เช่นเดียวกับสหกรณ์อื่น ๆ กล่าวคือ ร้านสหกรณ์ก็ยึดถือหลักสมาชิก 1 คน ออกเสียงได้ 1 เสียงเท่าเทียมกันด้วย ไม่ว่าจะถือหุ้นมากน้อยเท่าใด นอกจากนี้สมาชิกยังไม่มีสิทธิออกเสียงแทนกัน (Proxy Voting) อีกด้วยซึ่งเป็นวิธีป้องกันไม่ให้อำนาจควบคุมสหกรณ์อยู่ในมือบุคคลกลุ่มน้อยได้ อาจกล่าวได้ว่าการควบคุมตามหลักประชาธิปไตยของร้านสหกรณ์ จึงเป็นการกระจายอำนาจการควบคุมให้ทั่วถึงสมาชิกทุกคนเท่า ๆ กัน

3. สหกรณ์มีการแบ่งส่วนออกตามส่วนอุปถัมภ์ (Dividend on Patronage)

กล่าวคือ ร้านสหกรณ์มีความมุ่งหมายขจัดการค้ากำไรเกินควร จึงต้องขายสินค้าราคาให้ต่ำเท่าที่จะทำได้ แต่ในทางปฏิบัติทำได้ยากเพราะการคำนวณผิดพลาดอาจขาดทุนและแก้ไขให้คืนก็ไม่ได้ นอกจากนี้ยังอาจถูกคนภายนอกกว้านซื้อสินค้า หรือถูกร้านค้าเอกชนโจมตีในฐานะเป็นคู่แข่ง

ร้านสหกรณ์จึงขายสินค้า ตามราคาตลาด เมื่อสิ้นปีหักค่าใช้จ่ายแล้วมีกำไรเหลือเท่าใดกันไว้ส่วนหนึ่ง เป็นทุนสำรองของสหกรณ์อีกส่วนหนึ่ง เป็นปันผลค่าหุ้นทุกคน ที่เหลือจึงแบ่งให้สมาชิกตามส่วนแห่งการซื้อสินค้าผู้ใดซื้อมากก็ได้รับส่วนแบ่งมาก ซื้อน้อยก็ได้รับน้อย ดังนั้น จึงเท่ากับว่าสมาชิกซื้อสินค้าได้ถูก และยังจงใจให้สมาชิกเลื่อนใส่ต่อร้านสหกรณ์อีกด้วย

4. สหกรณ์กำหนดอัตราดอกเบี้ยทุนเป็นจำนวนจำกัด (Limited Return on Share Capital)

หลักข้อนี้ เช่นเดียวกับสหกรณ์อื่น ๆ เพราะวัตถุประสงค์มุ่งอำนวยความสะดวก มีใจมุ่งแสวงหากำไรในการลงทุน เป็นเพียงผลพลอยได้ให้สหกรณ์อยู่รอดและขยายตัวได้เท่านั้น ร้านสหกรณ์จึงมีใช้วิธีแบ่งเงินปันผลตามส่วนแห่งทุนเรือนหุ้น คงใช้วิธีการกำหนดให้หุ้นหุ้นใดได้รับดอกเบี้ยในอัตราที่กำหนดไว้ตายตัวเท่าที่เห็นว่าพอสมควร เพื่อเป็นค่าตอบแทนของทุน

5. สหกรณ์เป็นกลางทางศาสนาและการเมือง (Political and Religious Neutrality)

โดยเหตุที่ร้านสหกรณ์มีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจเท่านั้น เพื่อหลีกเลี่ยงความคิดเห็นขัดแย้งในทางการเมืองและศาสนาอันเป็นอุปสรรคในการรวมคนเข้าเป็นสมาชิกในสหกรณ์ หรือเป็นเหตุแห่งความแตกแยกในหมู่สมาชิก เพราะสมาชิกนั้นนับถือศาสนาและมีความคิดเห็นในทางการเมืองต่างกัน นอกจากนี้ร้านสหกรณ์ยังมีความปรารถนาจะรวมสมาชิกจำนวนมาก เพื่อดำเนินธุรกิจขนาดใหญ่ได้โดยประหยัด เพราะอาศัยทุนดำเนินงาน

จากคำสมัคร หากสหกรณ์ไม่วางตัวเป็นกลางแล้ว ถ้าพรรคฝ่ายการเมืองตรงกันข้ามมีอำนาจ ขึ้นย่อมหาโอกาสบั่นทอนความเจริญของขบวนการสหกรณ์ ซึ่งจะเป็นผลร้ายต่าง ๆ แก่สหกรณ์ และสมาชิกโดยทั่วไปด้วย

6. สหกรณ์ทำการค้าด้วยเงินสด (Cash Trading)

การทำการค้าด้วยเงินสด ทำให้ทุนส่วนหนึ่งต้องจมอยู่ที่ลูกหนี้ไม่อาจเอาเงิน ทุนส่วนที่จมนั้นมาขยายงานได้ นอกจากนี้วิธีการขายเชื่อทำให้หนี้สินของผู้ซื้อเพิ่มขึ้น ขาดความ ยับยั้งซึ่งใจ มีนิสัยสุรุ่ยสุร่ายอยากได้สินค้าที่ต้องการโดยไม่คำนึงถึงราคาหรือคุณภาพ และ การเอาโรคเอาเปรียบจากพ่อค้า ซึ่งบวกกำไรไว้สูง ในที่สุดก็จะกลายเป็นหนี้สูญไป ร้านสหกรณ์ต้องการให้สมาชิกมีความเป็นอยู่ดีไม่มีหนี้สิน จึงห้ามทำการค้าด้วยเงินสด

การทำการค้าด้วยเงินสด ทำให้ร้านสหกรณ์มีเงินทุนหมุนเวียนอยู่ตลอดเวลา และยังทำให้สหกรณ์สามารถขายสินค้าได้ในราคาถูกกว่าตลาดเล็กน้อย เพราะได้รับส่วนลด จากการซื้อด้วยเงินสด

7. สหกรณ์ส่งเสริมการศึกษาของสมาชิก (Promotion of Education)

หลักข้อนี้ก็เช่นเดียวกับหลักสหกรณ์สากล บรรดาสมาชิกสหกรณ์จะต้องสนใจ และเข้าร่วมมือในกิจการของร้านสหกรณ์อย่างรอบรู้และมีความรักที่ต่อร้านสหกรณ์ด้วย ดังนั้น สมาชิกจะต้องได้รับการอบรมอย่างดีในเรื่องหลักวิธีปฏิบัติ และประโยชน์ของสหกรณ์อย่าง ถูกต้อง

การส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับสหกรณ์ในหมู่สมาชิก จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่สหกรณ์ จะต้องปฏิบัติต่อเนื่องกันไป โดยเฉพาะสหกรณ์ในต่างจังหวัดซึ่งสมาชิกยังมีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำอยู่แล้ว

วิธีการจัดตั้งร้านสหกรณ์

ก่อนเริ่มการจัดตั้งร้านสหกรณ์ บุคคลผู้จะขอจัดตั้งสหกรณ์ต้องมีความเข้าใจถึง หลักของการสหกรณ์ตามที่ได้อธิบายมาแล้วข้างต้น และวิธีการของสหกรณ์เสียก่อน ถ้าหากว่า

ผู้ดำเนินกิจการสหกรณ์ขาดความเข้าใจในวิธีการของสหกรณ์เสียเองแล้ว การที่จะดำเนินธุรกิจประเภทนี้ให้ประสบผลสำเร็จย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก ความสำคัญของการเข้าใจหลักและวิธีการของสหกรณ์นี้เป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนากิจการของสหกรณ์ให้เจริญก้าวหน้าต่อไป จนกระทั่งนักเศรษฐศาสตร์ชาวสวีเดนผู้หนึ่ง คือ เอช. เอลด์คิน (H. Ellén) ได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ว่า¹

"ถ้าหากมีโอกาสได้จัดสหกรณ์ใหม่ขึ้น โดยปราศจากเงินทุนอย่างเพียงพอในหมู่สมาชิกและเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องของสหกรณ์อย่างแจ่มแจ้งกับการจัดสหกรณ์โดยมีทุนดำเนินการอย่างเพียงพอ แต่สมาชิกและเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ปราศจากความรู้และความเข้าใจในสหกรณ์แล้ว จากประสบการณ์ของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะเลือกเอาอย่างแรก"

จากข้อคิดเห็นข้างต้นนี้เราจะเห็นได้ว่า ความเข้าใจในหลักและวิธีการสหกรณ์มีความสำคัญกว่า การมีเงินทุนในการดำเนินงานเสียอีก

ร้านสหกรณ์ก็เช่นเดียวกัน ถ้าผู้ริเริ่มก่อตั้งสมาชิกและเจ้าหน้าที่ขาดความรู้ ความเข้าใจในหลักและวิธีการของร้านสหกรณ์แล้ว การดำเนินงานได้ประสบผลสำเร็จย่อมทำได้ยากเช่นเดียวกัน ดังนั้นก่อนการจัดตั้งจะต้องพิจารณาศึกษาถึงวิธีการต่าง ๆ ของร้านสหกรณ์เสียก่อนดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ สิ่งแรกที่ต้องทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของร้านสหกรณ์เสียก่อน เนื่องจากร้านสหกรณ์เป็นกิจการที่เกิดขึ้นจากประชาชนผู้เป็นสมาชิกร่วมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อหาสินค้าอุปโภค บริโภค มาจำหน่ายแก่สมาชิกในราคายุติธรรม ดังนั้น วัตถุประสงค์หลักของร้านสหกรณ์จึงมีเพียงประการเดียว คือ การจำหน่ายเครื่องอุปโภค บริโภค ให้แก่สมาชิก

¹ สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย, วิธีการเผยแพร่ร้านสหกรณ์ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การซื้อขายแห่งประเทศไทย จำกัด, 2518), หน้า 5.

และบุคคลทั่วไป สำหรับวัตถุประสงค์อื่น ๆ เป็นเพียงวัตถุประสงค์รองเท่านั้น ร้านสหกรณ์ โดยทั่วไปมักกำหนดวัตถุประสงค์ของการทำงานไว้ดังนี้

- 1.1 จัดหาสิ่งของและบริการที่สมาชิกมีความต้องการมาจำหน่าย
- 1.2 ช่วยจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของสมาชิก
- 1.3 แนะนำส่งเสริมและอบรมความรู้ทางการค้าและสหกรณ์แก่สมาชิก
- 1.4 ส่งเสริมสมาชิกให้รู้จักประหยัด ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และช่วยเหลือ

ตนเอง

1.5 ร่วมมือกับสหกรณ์และสถาบันอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศใน อันที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

1.6 ดำเนินธุรกิจอย่างอื่น เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้างต้น

2. ในหมู่ชนที่จะจัดตั้ง ร้านสหกรณ์สามารถจัดตั้งได้ในหมู่ชนต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ในหมู่คนงานซึ่งอาศัยรวมกันอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น การรวมกัน ใน โรงงานต่าง ๆ เพราะกรรมกรมิได้เพาะปลูกหรือผลิตได้เอง นอกจากกรรมกรเหล่านี้มี รายได้ประจำและโดยมากก็มีครอบครัว ซึ่งต้องซื้อทั้งอาหารและเครื่องใช้ต่าง ๆ ทุกอย่าง ดังนั้น การจัดตั้งร้านสหกรณ์ในหมู่ชนเช่นนี้ การดำเนินงานมักประสบความสำเร็จได้ง่าย

2.2 ในหมู่ข้าราชการและผู้มีรายได้เป็นเงินเดือน บุคคลพวกนี้เป็นผู้มีการ ศึกษาดี มีเงินเดือนประจำ แต่ในภาวะค่าครองชีพเช่นนี้ ความต้องการซื้อจึงมีมาก เช่น ต้องการซื้ออาหารและสิ่งของเครื่องใช้ ตลอดจนของฟุ่มเฟือยบางอย่าง รายได้กับรายจ่าย ไม่ค่อยสมดุลกัน ดังนั้นกิจการร้านสหกรณ์สามารถช่วยกลุ่มชนเหล่านี้ได้มาก

2.3 ในหมู่กรรมกรรับจ้าง ได้แก่ กรรมกรรถยนต์เช่า กรรมกรแท็กซี่ และกรรมกรอื่น ๆ บางประเภท ก็อาจจะจัดตั้งได้ เช่น ตั้งร้านสหกรณ์เพื่อขายยาง ปะยาง และเครื่องอะไหล่ รวมทั้งอาหารให้แก่สมาชิก

2.4 ในหมู่กรรมกรชาวไร่ ชาวนา ชาวสวน ซึ่งตั้งบ้านเรือนใกล้เคียงกัน เป็นจำนวนมาก หรืออยู่ในหมู่บ้านใหญ่ ก็อาจตั้งร้านสหกรณ์ได้ แต่มักไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะเกษตรกรมีความต้องการไม่เหมือนชาวเมืองทั้งอาหารส่วนใหญ่ก็ผลิตได้เอง

2.5 ในหมู่พนักงานและคนงานโรงงานอุตสาหกรรม ครู อาจารย์ นิสิต นักศึกษาและนักเรียน ในสถาบันการศึกษาทุกระดับ ซึ่งกำลังตื่นตัวขอจัดตั้งร้านสหกรณ์ก็มาก

3. คุณสมบัติของสมาชิก ในสหกรณ์ของผู้ผลิต เช่น สหกรณ์การเกษตร การประมง ข้อบังคับของสหกรณ์มักจะมีอาชีพทางเพาะปลูกเป็นหลัก หรือในสหกรณ์บางประเภท เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ มักจะกำหนดให้สมาชิกมีความสัมพันธ์ร่วมกัน อย่างหนึ่งอย่างใด เช่น ทำงานในหน่วยงานเดียวกัน เป็นต้น แต่ร้านสหกรณ์เป็นสหกรณ์ของผู้บริโภค บุคคลไม่ว่าจะมีอาชีพใดก็ย่อมตกอยู่ในฐานะนักบริโภคทั้งสิ้น ดังนั้น ในข้อบังคับของร้านสหกรณ์ได้กำหนดคุณลักษณะพิเศษใด ๆ ของสมาชิกไว้ ขอเพียงแต่เป็นผู้มีใจสมัครเท่านั้น (ยกเว้นร้านสหกรณ์แบบปิดเท่านั้น เป็นต้น) โดยทั่วไปข้อบังคับของร้านสหกรณ์ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครไว้ดังนี้

- 3.1 เป็นผู้เห็นชอบในวัตถุประสงค์ของร้านสหกรณ์
- 3.2 เป็นผู้นับรรมคุณิติภาวะ (20 ปีบริบูรณ์ หรือผ่านการสมรส)
- 3.3 ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ
- 3.4 เป็นผู้มีความประพฤติดี และชื่อเสียงดี

เมื่อคณะกรรมการอนุมัติให้รับสมัคร เข้าเป็นสมาชิกแล้วผู้สมัครจะต้องชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้า (ประมาณ 10-20 บาท) ซึ่งร้านสหกรณ์จะนำเอาไปเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อเครื่องเขียนแบบพิมพ์ต่าง ๆ เช่น ใบบันทึก ทะเบียนสมาชิก ใบสมัคร ฯลฯ สมาชิกต้องถือหุ้นอย่างน้อย 1 หุ้น แต่ไม่เกิน 1 ใน 5 ของหุ้นทั้งหมด

4. เงินทุน ร้านสหกรณ์จะต้องมีเงินทุนไว้ใช้จ่ายหมุนเวียนอยู่เสมอ ตั้งแต่ซื้อเครื่องใช้ประจำร้านซื้อสินค้าใส่ร้าน ตลอดจนเงินเดือนพนักงานต่าง ๆ เป็นต้น เงินทุนของร้านสหกรณ์อาจได้มาจากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

- 4.1 ออกใบบันทึกให้แก่สมาชิก
- 4.2 รับฝากเงินจากสมาชิก

4.3 สะสมเงินสำรองและอื่น ๆ จากกำไรประจำปี

4.4 กู้ยืมจากทางราชการ หรือสถาบันการเงินต่าง ๆ

การออกไปหุ้นให้แก่สมาชิก มูลค่าหุ้นจะมีราคาสูงเท่าเท่าใดนั้น สหกรณ์
ต้องถึ้น แต่ในภาวะเช่นนี้ ควรกำหนดมูลค่าหุ้นอย่างน้อยหุ้นละ 100 บาท หุ้นของสหกรณ์
ออกได้ไม่จำกัดจำนวน และผู้เป็นสมาชิกเท่านั้นจึงจะถือหุ้นได้ นอกจากนี้สหกรณ์อาจหาเงิน
ทุนจากการรับฝากเงินจากสมาชิก หรือกู้ยืมโดยมีหลักทรัพย์ของสหกรณ์ค้ำประกันก็ได้

5. วิธีการดำเนินการค้าของร้านสหกรณ์ เนื่องจากวัตถุประสงค์หลักของร้าน
สหกรณ์ มีเพียงเพื่อทำสินค้า อุปโภค และบริโภคมาจำหน่ายแก่สมาชิกและบุคคลทั่วไป ดังนั้น
ร้านสหกรณ์จึงควรดำเนินการค้ากับลูกค้าทั้งที่เป็นสมาชิกและมีใช้สมาชิก โดยยึดมั่นในนโยบาย
ตามแนวทางแห่งกฎของผู้นำแห่งราชอาณาจักร ดังต่อไปนี้

5.1 ขายสินค้าตามราคาตลาด หรือถูกกว่าเล็กน้อยเพื่อมิให้เป็นศัตรูกับ
ร้านค้าใกล้เคียง

5.2 ขายสินค้าที่มีคุณภาพดี อยู่ในความต้องการของสมาชิกส่วนใหญ่และ
ไม่ปลอมปนสินค้า

5.3 เที่ยงตรงในการ ชั่ง ตวง วัด

5.4 จัดสินค้าที่จำเป็นแก่การครองชีพประจำวันให้มากและมีสินค้ามากอย่าง
ให้สมาชิกเลือกซื้อได้ตามความพอใจ

5.5 ขายสินค้าด้วยเงินสด เพื่อให้ร้านสหกรณ์มีเงินหมุนเวียนได้มากขึ้นและ
ให้สมาชิกได้จ่ายเงินโดยมีเหตุผลกับเป็นการป้องกันหนี้สูญ

ร้านสหกรณ์ที่ตั้งขึ้นใหม่ ควรยึดหลักและวิธีการค้าตามที่ได้กล่าวนี้โดยเคร่งครัด
เพื่อจะได้สามารถดำเนินงานประสบความสำเร็จต่อไป สมาชิกเองก็ได้รับประโยชน์หลายด้าน
เช่น

ก. มีสิทธิเข้าร่วมประชุมใหญ่ เพื่อแสดงข้อคิดเห็นของตนและมีสิทธิเลือกตั้ง

ข. รับเลือกตั้งเป็นคณะกรรมการดำเนินงานของร้านสหกรณ์

ค. รับเงินเฉลี่ยคืนจากการซื้อและเงินปันผล (ค่าหุ้น)

6. การบริหารกิจการร้านสหกรณ์ การบริหารกิจการของร้านสหกรณ์ เริ่มจากสมาชิกของร้านสหกรณ์ประชุมกันในที่ประชุมใหญ่ เพื่อเลือกตั้งคณะกรรมการ ชั้นคณะหนึ่งขึ้นบริหารกิจการตามข้อบังคับของร้านสหกรณ์คณะกรรมการดำเนินงานดังกล่าวจะเป็นตัวแทนของสมาชิกในการบริหารงานของร้านสหกรณ์โดยเป็นผู้กำหนดนโยบาย และดำเนินงานร้านสหกรณ์ให้บรรลุเป้าหมาย ดังนั้น คณะกรรมการดำเนินการนี้ จึงจำเป็นต้องจ้างผู้จัดการเพื่อรับผิดชอบในการบริหารงานให้เจริญก้าวหน้า ดังนั้นในการบริหารของร้านสหกรณ์ให้ก้าวหน้าจึงขึ้นอยู่กับบุคคล 2 พวก คือ

6.1 คณะกรรมการดำเนินการ คณะกรรมการดำเนินการจะมีเท่าไรก็ได้ ไม่จำกัดจำนวน ตามปกติมีจำนวนระหว่าง 10 - 15 คน จะมากหรือน้อยกว่าก็ได้ คณะกรรมการดำเนินงานตามข้อบังคับของร้านสหกรณ์ทั่วไป กำหนดให้อยู่ในตำแหน่งได้ในปีเดียว และต้องเลือกตั้งกันใหม่ คณะกรรมการดำเนินการจะต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามกฎหมายข้อบังคับและมติที่ประชุมใหญ่

6.2 เจ้าหน้าที่ของร้านสหกรณ์ แม้ว่าจะคณะกรรมการดำเนินการจะดำเนินการกิจการของร้านสหกรณ์ก็ตาม แต่เพื่อให้กิจการของร้านสหกรณ์ ดำเนินไปอย่างกว้างขวาง ให้บริการแก่สมาชิกและบุคคลทั่วไปได้อย่างทั่วถึง คณะกรรมการอาจจ้างผู้จัดการที่มีความรู้ความสามารถในทางการค้า และข้อสัยสุจริตมาบริหารงานแทน อย่างไรก็ตาม ผู้จัดการคนเดียวไม่สามารถทำงานได้ทั่วถึงทุกอย่างจึงต้องจ้างพนักงาน เจ้าหน้าที่ของร้านสหกรณ์ เพื่อช่วยเหลือผู้จัดการในงานต่าง ๆ

การจัดตั้งร้านสหกรณ์

เมื่อได้ทำความเข้าใจในหลักวิธีการร้านสหกรณ์พอสมควรแล้วก่อนเริ่มการจัดตั้งร้านสหกรณ์ กลุ่มผู้ริเริ่มจัดตั้งควรเตรียมการดังต่อไปนี้เสียก่อนคือ

1. กลุ่มผู้ริเริ่มขอจัดตั้งร้านสหกรณ์ ควรเลือกคณะผู้ทำงานชั้นคณะหนึ่งไม่น้อยกว่า 10 คน ซึ่งเรียกว่า คณะผู้จัดตั้งร้านสหกรณ์ เพื่อปรึกษารื้อกันและดำเนินการต่าง ๆ ในการจัดตั้งร้านสหกรณ์ เมื่อได้จดทะเบียนเป็นสหกรณ์แล้ว คณะผู้จัดตั้งร้านสหกรณ์นี้ จะเป็น

คณะกรรมการดำเนินการชั่วคราวของร้านสหกรณ์ไปจนกว่าจะมีการประชุมกันครั้งแรกเพื่อ
เลือกตั้งกรรมการ ซึ่งอาจได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการอีกก็ได้ ซึ่งอยู่กับมติเสียงในที่ประชุม

2. การรวบรวมสมาชิก ร้านสหกรณ์จะอยู่รอดได้ขึ้นอยู่กับจำนวนและความร่วมมือ
ของสมาชิก ถ้าจำนวนสมาชิกมีมากและให้ความร่วมมือในการใช้บริการจากร้านสหกรณ์ การ
ดำเนินกิจการของร้านจะคล่องตัวไปด้วยสหกรณ์ต้องไม่กอบความหวังจากบุคคลภายนอกให้มา
ใช้บริการควรถือเป็นเพียงผลพลอยได้เท่านั้น ทั้งนี้ ในระยะเริ่มแรกของการจัดตั้งร้าน
สหกรณ์นี้ ควรรวบรวมผู้สมัครเข้ามาเป็นสมาชิกให้ได้ประมาณ 300 - 400 คน เพื่อให้มีผู้
อุดหนุนร้านสหกรณ์เพียงพอจะดำเนินการได้โดยเฉพาอย่างยิ่ง ร้านสหกรณ์แบบปิด (หมายถึง
ร้านสหกรณ์ในสถานที่ราชการสถานศึกษา ฯลฯ) ไม่ควรหวังการอุดหนุนจากบุคคลภายนอก
ควรรวบรวมสมาชิกให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

3. ทุนดำเนินงาน ได้แก่ เงินทุนค่าหุ้นที่เก็บจากสมาชิก ควรกำหนดมูลค่า
100 บาท คนหนึ่งซื้อไม่เกิน 1 ใน 5 ของหุ้นทั้งหมด และควรออกหุ้นไม่จำกัดจำนวน เพื่อ
ให้ได้เงินทุนมาก ในกรณีที่รวบรวมค่าหุ้นได้ไม่เพียงพอเปิดร้านดำเนินงาน ควรหาสมาชิก
เพิ่มเติมอีก นอกจากนี้ควรกำหนดค่าธรรมเนียมแรกเข้าจากผู้สมัครคนละ 10 - 20 บาท
แล้วแต่ความเหมาะสมเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายเบื้องต้น

4. สถานที่ตั้งร้าน ท่าเดที่ตั้ง เป็นสิ่งสำคัญมากควรเลือกหาสถานที่ตั้งร้านใน
ย่านทำเลการค้าที่ดี แม้ว่าจะต้องลงทุนสูงก็ควรทำหากเห็นว่า มีช่องทางที่จะประสบผลสำเร็จ
ได้ เพื่อสะดวกแก่สมาชิกส่วนใหญ่ จะไปมาใช้บริการได้สะดวก ในกรณีที่เป็นร้านสหกรณ์แบบปิด
ควรจะตั้งอยู่ในที่ซึ่งสมาชิกอาจติดต่อได้สะดวกเช่นเดียวกัน เช่น ตั้งอยู่ภายในสถานศึกษาเลย
เป็นต้น

5. การประมาณเงินที่จะใช้ เงินที่จะต้องใช้ควรเตรียมการประมาณไว้ล่วงหน้า
เพื่อจะได้ควมามีเงินเพียงพอจะดำเนินการได้หรือยัง ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ นั้นถ้าได้มีการสืบ
ราคาไว้ก่อนก็จะได้ตัวเลขใกล้เคียง ใช้จ่ายในระยะแรกได้แก่

ก. ค่าใช้จ่ายในการจัดตั้ง

ข. ค่าเช่าร้าน หรือค่าซื้อที่ดินและอาคาร

- ค. ค่าตกแต่งร้าน
- ง. ค่าครุภัณฑ์ อุปกรณ์
- จ. ค่าสมมุติฐานและอุปกรณ์
- ฉ. ค่าซื้อสินค้าเข้าร้าน
- ช. เงินเผื่อเหลือเผื่อขาดซึ่งควรสำรองไว้ประมาณ 10%

เมื่อได้ประมาณยอดเงินที่ต้องจ่ายแล้ว ก็ให้พิจารณาดูว่าเงินที่ได้ตามข้อ 3 นั้นเพียงพอที่จะใช้ในการเปิดร้านหรือไม่ ถ้ายังไม่พอก็จำเป็นต้องเรียกสมาชิกถือหุ้นเพิ่ม หรือหาเงินให้ได้พอเสียก่อนจึงจะเริ่มดำเนินการ

6. ประมาณการรายได้และรายจ่าย ธุรกิจทุกประเภทจะดำรงอยู่ได้นั้นต้องมีรายได้คุ้มค่าใช้จ่ายถ้ารายจ่ายสูงกว่ารายได้แล้วไม่ทำการแก้ไขก็เท่ากับต้องการเงินทุนไปทุกวัน ในที่สุดจะต้องล้มเลิกไป ดังนั้นควรจะได้ประมาณรายได้และรายจ่ายไว้ล่วงหน้า เพื่อเป็นแนวทาง พิจารณาว่าเมื่อตั้งร้านสหกรณ์แล้วจะอยู่รอดหรือไม่

วิธีทำการประมาณจะต้องประมาณว่าเดือนหนึ่งหรือปีหนึ่งจะขายสินค้าได้เท่าไร จะได้อะไรกี่เปอร์เซ็นต์ ส่วนรายจ่ายนั้นมีอะไรบ้าง เป็นเงินเท่าไรหักแล้วจะเหลือกำไรสุทธิหรือขาดทุนสุทธิ ข้อที่ควรระวังอย่างหนึ่งก็คือ รายจ่ายที่ประมาณเอาไว้ จะต้องเป็นจำนวนที่จ่ายจริงแต่รายได้ที่ประมาณไว้นั้นอาจจะไม่แน่นอนเพราะอาจขายสินค้าไม่ได้ตามที่คาดไว้ ซึ่งจะต้องหาทางแก้ไขต่อไป การประมาณรายได้อาจประมาณได้ตามตัวอย่างต่อไปนี้¹

ขายสินค้าเดือนหนึ่ง	300,000 บาท
กำไรการค้า 10%	30,000 "
หัก ค่าใช้จ่าย (เงินเดือน, ค่าเช่า, ค่าน้ำ, ค่าไฟ)	14,500 "
ค่าเสื่อมราคาทรัพย์สิน	500 "
กำไรคงเหลือ	15,000 "
บวก รายได้อื่น ๆ (ดอกเบี้ยเงินฝาก, ค่าธรรมเนียม)	200 "
กำไรสุทธิ	15,200 "

¹ เอกสารโรเนียวเผยแพร่ของกองสหกรณ์พาณิชย์และชนกิจ กรมส่งเสริมสหกรณ์
ขอแนะนำโดยย่อในการเตรียมการจัดตั้งสหกรณ์ร้านค้า

จากตัวเลขดังกล่าวนี้ จะเห็นว่าค่าใช้จ่ายเป็น 5% ของยอดขาย คือ 15,000 บาท หรือหากว่ามีค่าใช้จ่ายเป็น 30,200 บาท การดำเนินงานต้องประสบกับการขาดทุน ดังนั้นต้องหาทางแก้ไขโดยด่วน เช่น พยายามเพิ่มการขายหรือลดค่าใช้จ่ายลง

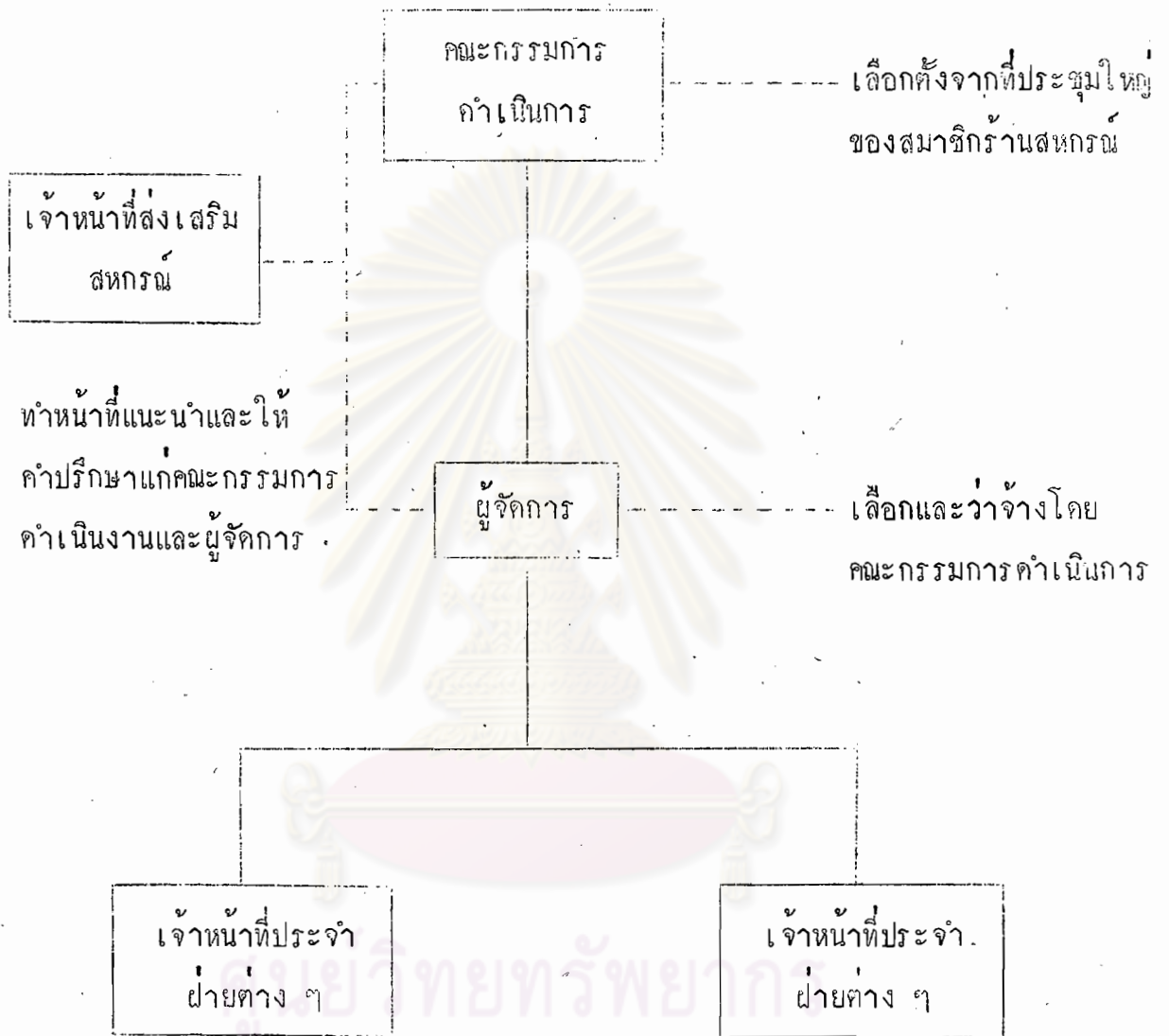
7. ผู้จัดการและเจ้าหน้าที่: ผู้จัดการเป็นตัวจักรสำคัญที่จะทำให้ร้านสหกรณ์เจริญหรือเสื่อมลง ดังนั้น ควรเลือกผู้จัดการที่มีความรู้ที่มีความชำนาญในการค้า เอาใจใส่การทำงาน ซื่อสัตย์ มีความเข้าใจในหลักและวิธีการสหกรณ์พอสมควร นอกจากนี้ยังต้องได้รับความไว้วางใจจากคณะผู้จัดตั้งร้านสหกรณ์ ผู้จัดการจะเลือกจ้างเจ้าหน้าที่อื่น ๆ เพื่อจะได้ดำเนินงานด้วยดี ทั้งนี้ได้รับความเห็นชอบจากคณะผู้จัดตั้ง ผู้จัดการและเจ้าหน้าที่ไม่ควรเป็นคนของประธานหรือกรรมการคนใดคนหนึ่งทั้งสิ้น เพราะจะทำให้เกิดปัญหายุ่งยากในการปกครองและบังคับบัญชาในภายหน้า

8. การประชุมคณะผู้จัดตั้งและการประชุมใหญ่ คณะผู้จัดตั้งร้านสหกรณ์ควรจัดประชุมกันตามความจำเป็น เพื่อพิจารณาและตกลงกันในเรื่องการตั้งร้าน และทุกครั้งที่มีปัญหาเกิดขึ้น เมื่อได้ดำเนินการเรียบร้อยแล้ว จะต้องจัดให้มีการประชุมใหญ่ขึ้น เพื่อพิจารณาข้อบังคับ เลือกผู้ลงชื่อจดทะเบียน ซึ่งในทางปฏิบัติมักได้แก่ คณะผู้จัดตั้งร้านสหกรณ์นั่นเอง ตลอดจนทำหนังสือจดทะเบียน ในการประชุมใหญ่ครั้งนี้ เจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมสหกรณ์จะเข้าร่วมประชุมด้วยเพื่อให้คำแนะนำต่าง ๆ

การจัดตั้งเจ้าหน้าที่และความสัมพันธ์ดังกล่าว อาจแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างของความสัมพันธ์ตามแผนภูมิดังต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 1

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เมื่อได้เตรียมการดังกล่าวแล้วครบถ้วน ก็ได้ยื่นคำเนิการขอจดทะเบียนต่อ
นายทะเบียนสหกรณ์ ตามระเบียบว่าด้วยการจัดตั้งสหกรณ์ พ.ศ. 2520

การส่งเสริมและเผยแพร่สหกรณ์

รัฐบาลผู้ซึ่งเข้ามาทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินของประเทศต่าง ๆ นั้น ต่างก็มี
วัตถุประสงค์เหมือนกัน คือ ต้องการให้ราษฎรทำมาหากินมีรายได้ยุติกันดี ประเทศไทยเอง
ก็มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกันนี้ นอกจากนี้รัฐบาลยังมีนโยบายแก้ปัญหาเรื่องความอดอยาก
ของประชาชนด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งวิธีหนึ่งก็คือ การใช้ระบบสหกรณ์ ดังนั้นหน้าที่ในการ
ส่งเสริมร้านสหกรณ์ตลอดจนการเผยแพร่ความรู้ด้านสหกรณ์ส่วนใหญ่จึงเป็นของรัฐบาล
ในการให้การส่งเสริมนั้น กิจกรรมสหกรณ์แต่ละประเภทก็ได้รับการส่งเสริมแตกต่างกันไปมาก
น้อยขึ้นอยู่กับความสำคัญของสหกรณ์นั้น ๆ สำหรับประเทศไทย สหกรณ์การเกษตรนับว่ามี
ความสำคัญที่สุด เพราะประชากรกว่าร้อยละ 80 มีอาชีพทางการเกษตร จึงได้รับความ
ส่งเสริมมากที่สุด

นโยบายในการส่งเสริมร้านสหกรณ์

ค้ำสหกรณ์ประเภทร้านค้าและสหกรณ์การเกษตร ที่ได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาล
เหมือนกัน เพื่อให้ร้านสหกรณ์ต่าง ๆ สามารถดำเนินกิจการในการกระจายสินค้าไปสู่ผู้บริโภค
ได้ทั่วถึงราคายุติธรรม รัฐบาลจึงมีนโยบายในการส่งเสริมร้านสหกรณ์ดังนี้¹

1. รัฐบาลส่งเสริมให้ร้านสหกรณ์ต่าง ๆ จัดการค้ำสินค้าและบริการของร้าน
ให้เหมาะสมกับฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกในท้องถิ่นที่ร้านสหกรณ์ตั้งอยู่ ประชาชนในท้องถิ่น
ต่าง ๆ กันก็ย่อมมีความต้องการสินค้าต่างกันไปด้วย การจัดหาสินค้ามาจำหน่ายของสหกรณ์

¹ สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย, วิธีการเผยแพร่งานสหกรณ์ (กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรและการซื้อแห่งประเทศไทย, 2518), หน้า 23.

จึงต้องพิจารณาถึงความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเป็นหลัก เช่น ร้านสหกรณ์ตั้งอยู่ใน หมู่กรรมกร โรงงานซึ่งต้องการสินค้าปัจจัย 4 ที่จำเป็นทางร้านสหกรณ์ก็ต้องหาสินค้าเหล่านั้น มาจำหน่าย แต่ถ้าเป็นร้านสหกรณ์กรุงเทพฯ หรือร้านสหกรณ์พระนคร ซึ่งตั้งอยู่ในเมืองหลวง ย่านชุมนุมชน ลูกค้านี้ฐานะตั้งแต่ปานกลางจนถึงระดับสูง ความต้องการจึงมีตั้งแต่สิ่งของ เครื่องใช้ประจำวันที่จำเป็นรวมถึงสิ่งของฟุ่มเฟือยด้วย เพื่อให้สามารถดึงดูดใจลูกค้าให้ มาใช้บริการ ร้านสหกรณ์ก็ต้องจัดหาสินค้าเหล่านี้มาจำหน่ายตอบสนองความต้องการของสมาชิก ในแหล่งที่ร้านสหกรณ์ตั้งอยู่ตามความเหมาะสมกับฐานะของสมาชิก ซึ่งนับได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญ

2. รัฐบาลจะให้การส่งเสริมค้ำเงินลงทุนหมุนเวียนในระยะแรกแก่ร้านสหกรณ์ ต่าง ๆ เพื่อให้เงินเหล่านี้ไปใช้สำหรับขยายกิจการต่าง ๆ ของร้านสหกรณ์ให้เจริญก้าวหน้า ยิ่งขึ้น เนื่องจากร้านสหกรณ์ส่วนใหญ่มีขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียน รัฐบาลตระหนักถึงปัญหา เหล่านี้เป็นอย่างดี จึงได้ให้ความช่วยเหลือค้ำเงินลงทุนเสียเอง โดยได้วางหลักเกณฑ์ในปีแรก ว่าจะให้เงินทุนหมุนเวียนแก่ร้านสหกรณ์ใหญ่ ๆ 2 ร้าน คือ สหกรณ์กรุงเทพฯ จำกัด และ ร้านสหกรณ์พระนคร จำกัด โดยคิดดอกเบี้ยในอัตราต่ำ เพื่อขยายสาขาปีละ 5 สาขา จะได้ บริการแก่สมาชิกในเขตกรุงเทพมหานคร ได้อย่างทั่วถึง

3. รัฐบาลจะขยายการส่งเสริมค้ำเงินลงทุนหมุนเวียนไปยังร้านสหกรณ์อื่น ๆ อีก เมื่อร้านสหกรณ์ทั้ง 2 ร้านถึงคราวมาแล้ว สามารถชำระคืนเงินกู้ตามที่ได้กำหนดไว้ รัฐบาล จะนำเงินเหล่านี้ มาหมุนเวียนให้ร้านสหกรณ์อื่น ๆ ใช้ขยายกิจการต่อไปอีก ซึ่งจะได้พยายาม ทำให้ทั่วถึงทุกร้านสหกรณ์

4. รัฐบาลจะส่งเสริมให้ร้านสหกรณ์ผลิตสินค้าขึ้นเองเพื่อจำหน่ายไปยังร้านสหกรณ์ อื่น ๆ ด้วย โดยปกติร้านสหกรณ์ต้องซื้อสินค้าผ่านพ่อค้าคนกลางทำให้ต้นทุนสูง สมาชิกจึงต้อง ซื้อสินค้าสูงตามไปด้วย ดังนั้น เพื่อลดต้นทุนสินค้า รัฐบาลจึงต้องส่งเสริมให้ร้านสหกรณ์ผลิต เสียเอง แต่เนื่องจากต้องลงทุนสูง ดังนั้นในระยะแรก ๆ รัฐบาลจึงส่งเสริมให้ร้านสหกรณ์ เป็นตัวแทนซื้อสินค้าจากสหกรณ์ผู้ผลิตจากต่างประเทศมาขายเสียเอง เป็นการตัดพ่อค้าคนกลาง ไปด้วย

งานด้านการส่งเสริมและเผยแพร่

เนื่องจากงานส่งเสริมและเผยแพร่สหกรณ์นั้น เป็นงานที่ต้องทำความเข้าใจกับ การศึกษาและอบรมอย่างใกล้ชิด ไม่สามารถแยกออกจากกันได้เพราะต่างฝ่ายต่างเกื้อกูล ซึ่งกันและกัน ดังนั้น เมื่อจะทำกรมเผยแพร่สิ่งใดก็ต้องให้การศึกษารวมถึงฝึกอบรมในสิ่งนั้น ควบคู่กันไปด้วย งานส่งเสริมและเผยแพร่ร้านสหกรณ์จำแนกออกได้ดังนี้

1. การให้การส่งเสริมเผยแพร่ด้านการศึกษา (สหกรณ์ทุกประเภทก็ได้รับการ ส่งเสริมเช่นเดียวกัน) เพื่อให้ประชาชนที่จะร่วมกันจัดตั้งร้านสหกรณ์ตลอดจนผู้ที่เข้ามาเป็น สมาชิกในภายหลัง มีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดีในหลักและวิธีการสหกรณ์ ซึ่งจะเป็นการ ง่ายต่อการขยายกิจการร้านสหกรณ์ให้ประสบผลสำเร็จและร้านสหกรณ์จะได้เป็นหน่วยหนึ่งที่ ช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างแท้จริงต่อไป หน่วยงานที่ให้การศึกษารวมคือ

1.1 กองวิชาการและส่งเสริมการสหกรณ์ สำนักงานปลัดกระทรวงพัฒนาการ แห่งชาติ มี 2 หน่วยงาน คือ

1.1.1 ศูนย์ฝึกอบรม ให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกประเภท ซึ่งได้แก่

ก. ข้าราชการทุกระดับ

ข. กรรมการ, สมาชิก และพนักงานเจ้าหน้าที่ของร้านสหกรณ์

ค. ประชาชนทั่วไป

1.1.2 สถาบันการศึกษาทางสหกรณ์ ให้การศึกษาค้นวิชาการสหกรณ์ กับวิชาที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะ ซึ่งจะทำการรับสมัครผู้สำเร็จ ม.ศ. 5 หรือเทียบเท่าเข้าไป ศึกษาหลักสูตร 1 ปี จบแล้วจะได้รับประกาศนียบัตรของสถาบัน แล้วบรรจุเข้าเป็นราชการเลย

1.2 สหพันธ์สหกรณ์แห่งประเทศไทย ให้การศึกษาแก่บุคคลของสหกรณ์ เช่นเดียวกับศูนย์ฝึกอบรม นอกจากนี้ยังร่วมมือกับองค์การสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (International Cooperative Alliance) ด้วย

1.3 คณะเศรษฐศาสตร์บริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หลักสูตร เศรษฐศาสตร์สหกรณ์ ซึ่งรับผู้สำเร็จ ม.ศ. 5 เข้าศึกษามีกำหนด 4 ปี จบแล้วจะได้รับ ปริญญา วทบ. สาขาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์

2. การให้การส่งเสริมค้ำเงินทุนหมุนเวียน ปัจจุบันนี้กรมส่งเสริมสหกรณ์ได้
เงินทุน 40 ล้านบาทจากรัฐบาล เพื่อสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียน และใช้ในการขยายงาน
ร้านสหกรณ์ตั้งแต่ปี 2518 โดยกำหนดหลักการขั้นแรกว่า จะให้เงินทุนหมุนเวียนแก่ร้านสหกรณ์
ใหญ่ ๆ 2 ร้านในกรุงเทพฯ คือ ร้านสหกรณ์กรุงเทพ จำกัด กับร้านสหกรณ์พระนคร จำกัด
คั้งกล่าวมาแล้ว ขยายสาขาปีละ 5 สาขา ในวงเงินสามล้านบาทต่อสาขา ให้เวลาปลดหนี้
คืนในปีแรกและให้ผ่อนชำระให้เสร็จสิ้นภายใน 3 ปี รวมแล้วเป็นเวลา 4 ปี ซึ่งร้านสหกรณ์
ทั้งสองก็สามารถชำระคืนได้ตามกำหนดเวลา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย